

הבית הקצור

שער שביעי

דיני הטבילה

מפני שמכנסת עצמה בספק שמא תראה בו ביום לאחר תשמיש וסותרת ספירתה, והרי היא זבה למפרע בשעת תשמיש. כיון שאסרוה לשמש בו ביום, אסורה אפי' לטבול ביום השביעי, שאם תטבול תבא לידי תשמיש ותכנס בספק זה כמו שאמרנו. לא טבילת יום שביעי בלבד אסרו מחשש ספק זה, אלא אפי' לעולם לא תטבול ביום משום סרך יום השביעי, ולעולם אינה טובלת אלא בלילה. (דף עא) היתה יראה לטבול בלילה מפני רוב הצנה או מפחד אריות וגנבים או שנועלין דלתות המדינה בלילה וכיוצא בזה, הרי זו מותרת לטבול ביום השמיני. וביום השביעי לא תטבול כדי שלא תכנס בספק כמו שאמרנו. [עברה וטבלה ביום השמיני אע"פ שאין שם יראת שום דבר, עלתה לה טבילה]. טבלה⁵ ביום השביעי יש מגדולי המורים שהורו שלא עלתה לה טבילה, ויש מי שהורה להקל אחר שטבילתה טבילה דבר תורה, ואין בטבילתה אלא חשש רחוק, ונראין דבריו.

הטובלת צריך שלא יהא עליה שום דבר חוצץ מן הדברים שהיא מקפדת עליהם לעתים, ואינה חפצה⁶ שיהיו עליה. לפיכך⁷ צריכה האשה לעיין בעצמה בשערה [ובבשרה] סמוך לטבילתה שלא יהא עליה שום דבר מאוס או נימא קשורה במקום שער שבה. עזרא ובית דינו תקנו שתהא האשה חופפת כל מקום⁸ שער שבה, וסורקת במסרק או מפספסת בידה היטב, כדי שלא יהו

אין האשה עולה מטומאתה אף על פי שספרה שבעה נקיים עד שתטבול [במים. במה היא טובלת] במי מקוה שאינן שאובין או במי מעין, ובלבד שיהא במים ארבעים סאה. בנין אב לכל הטובלים ורחץ את [כל] בשרו במים [מים] שכל גופו עולה בהם, ושערו חכמים ארבעים סאה. ויש מן הגדולים שאמרו שהמעין מטהר ככל שהוא ובלבד שיהא במים כדי שתטבול כל גופה בהן כבת אחת. ולראשונים שומעין להחמיר בדבר שיש בו כרת¹. אין² טובלין בכלים שלא אמרה תורה אלא מעין ומקוה מים, לפיכך היה טיט ורפש במקום שהיא טובלת, לא תעמוד על גבי כלי עץ שמקבלין טומאה מגבן³, ולא על גבי נסרים שראוין למדרסות ולא על [גבין] שום כלי הראוי למדרס וטבול, מפני גזירת מרחצאות של כלים. עברה וטבלה לא עלתה לה טבילה. אבל נותנת היא חבלי זמורות תחת רגליה מפני הטיט, ואינה חוששת. וכן לא תעמוד על גבי כלי חרס ולא על גבי בקעת וטבול, ואף על פי שאין כלי חרס מטמא מגבו ולא ראוי למדרס, חשש חכמים הוא שמא תפחד שלא תפול ולא תטבול כראוי. עברה וטבלה על גבי אלו עלתה לה טבילה.

דבר תורה הזכה טובלת ביום שביעי לספירתה משתנץ החמה⁴ ומותרת לביתה מיד, ועכשיו כל הנשים כזבות מאחר שהחמירו על עצמן לישוב שבעה נקיים ואפילו על דם טפה כחודל, אלא שאסרו חכמים לעשות כן

כ, א. 5 ע"י טור סי' קצז בשם רבינו, וב"י שם ד"ה עברה וטבלה, מש"כ ביאור דברי רבינו. וע"י מש"כ בארוך הערה 20. 6 ע"י מש"כ בארוך הערה 79 לדייק מכאן. 7 ע"י ב"י סי' קצט ד"ה ומ"ש שהר"י שמעיה, בשם רבינו, עד לכל גופן. וגרס בעצמה ובבשרה כו'. וכ"כ בשו"ע ס"א. וע"י שיורי טהרה ס"ק ה שכתב דהלשון מגומגם דהיינו עצמה והיינו בשרה, וכתב דצ"ל בעצמה בשערה כמ"ש בנדרס, ור"ל דאף שחופפת, אכתי צריכה בדיקה דגם לאחר תקנת עזרא לא בטל דין עיון מדאורייתא, א"נ דסגי בבדיקתה וא"צ שחברתה תבדוק. וע"ע שמלה ס"ק ג שכתב דאין משמעות הענין שבא לחדש שא"צ בדיקת חברתה, אלא צריך לגרוס בעצמה ובשערה. וע"י חכמ"א כלל קכ ס"א שכתב בבשרה ובשערה. 8 ע"י ש"ך סי' קצט ס"ק א שדייק דתקנת עזרא היתה על כל מקום שער שבה ולא רק שער הראש. מש"כ

1 ע"י ארחות חיים ח"ב סי' ה"א, בשם רבינו. וע"ע ב"י ריש סי' רא סוד"ה ואף אם תטבול, בשם רבינו. וע"י מש"כ בארוך הערה 12. 2 ע"י ב"י סי' קצח ד"ה ומ"ש רבינו בשם הראב"ד (פח, ב), בשם רבינו עד סוף הקטע. וע"י שער המים אות ג' ד"ה אבאר, שהביא דרשא מת"כ. 3 ע"י שער המים אות ג' בקצר ד"ה ובאיזה כלי, דמשמע דרבינו אינו מחלק בין כלי המקבל טומאה לאינו מק"ט, אלא דיש גזרת מרחצאות בכל אופן. מש"כ רבינו נסרים הראוין למדרס, ע"י ט"ז סי' קצח ס"ק לא שדייק כשיטתו, דאף דהנסרים עומדים לבנין ואינם מקבלים טומאת מדרס, מ"מ שייך בהם גזרת מרחצאות, הואיל והרואה יסבור שהם נסרים הראוים למדרס, ולהלכה מסיק דלא כרבינו. 4 ע"י ח"י רעק"א סי' קצז ס"ג שתמה (על הטור שכתב כרבינו) דדבר תורה זבה טובלת משעלה עה"ש, כמבואר במשנה מגילה

או למחרתו, עלתה לה טבילה בדיעבד [ואע"פ שלא היתה חפיפה ובדיקה סמוך לטבילה¹²]. לא חפפה [כלל], לא עלתה לה טבילה [ואע"פ שעיינה בעצמה]. ולא עוד, אלא אפילו חפפה לאחר טבילה וסרקה במסרק ולא מצאה אפילו נימא קשורה, לא עלתה לה טבילה, שאני אומר שמא בשעת טבילה היה, ועכשיו נתר או נשר עם המסרק או עם הפספוס¹³. ואין צריך לומר אם חפפה במקום שער ולא עיינה בשאר גופה שלא עלתה לה טבילה, שזו צריכה לעיין דבר תורה.

הרי שחפפה ובדקה עצמה וירדה וטבלה, ובעלייתה נמצא לה דבר חוצץ בין על בשרה בין על שער, אם סמוך לחפיפה ולבדיקה טבלה אינה צריכה לחזור לחוף ולטבול, ואם לאו צריכה לחוף ולטבול שאני אומר בין חפיפה לטבילה נדבק בה ולא הרגישה. כמה¹⁴ הוא סמוך שאמרנו, באותה עונה שחפפה, שעל ידי כן נזהרת בחפיפתה יותר. בד"א בשלא נתעסקה באותו מין לאחר טבילה, אבל נתעסקה בו לאחר טבילה אינה חוששת, שאני אומר מעסק זה נדבק בה לאחר טבילה, שהרי רגלים לדבר, שמתחלה חפפה ובדקה עצמה, ובחזקת בדוקה היא עומדת. ויש [מן] הגדולים שהורו אף בזה להחמיר עד שתאמר ברי לי שלא היה עלי בשעת טבילה. טבלה סמוך לחפיפה אלא שנתעסקה בין חפיפה לטבילה בדברים שעושין חציצה, או שנתנה

שערותיה קשורין זה בזה. כבר נהגו בנות ישראל לחוף כל גופן ולשטוף במים חמין בשעת חפיפה, ומנהגי"פה הוא להן וכן ראוי להנהיגן, כדי שתהא להן שמירה יפה לכל גופן. חפיפה זו שבמקום שער שאמרנו, לא תהא במים קרים מפני שהן מסבכין את השער, אלא במים חמין או בחמי חמה שהמים החמים יפים להחליק השער. וכן לא תחוף בנתר מפני שהנתר מחתך את השער וחוזר ומסתבך בין שאר שערותיה. ולא באהל מפני שהוא מסבך את השער וכן הדין [לכל] שאר הדברים שמסבכין את השער⁹.

חפיפה¹⁰ צריכה להיות לכתחלה סמוך לטבילה לפיכך לא תחוף אשה ביום ותטבול בלילה, אלא חופפת בלילה וטובלת, כדי שלא יתקשר שום דבר על שער משעת חפיפה עד שעת טבילה. נזדמנה לה טבילה בשבת שאי אפשר [לה] לחוף בלילה, הרי זו חופפת ביום ושומרת שערות ראשה וטובלת בלילה. ואף אם נזדמנה לה טבילה בשבת וחלו [שני] ימים טובים של ראש השנה או של גליות לפני השבת, הרי זו חופפת ברביעי בשבת וטובלת בשבת, שלא דחו זמנה של טבילה מפני חפיפה שתהא סמוך לטבילה כיון שאי אפשר. ובלבד שתהא מעיינת ובדקת היטב בשעת טבילה כל גופה ושערות ראשה, שלא יהא [שום] דבר חוצץ. חפפה¹¹ ועיינה בעצמה בחול ביום, וטבלה לערב

בלשון הטור. ואמנם רבינו דקדק שם לכתוב "אם סמוך לחפיפה ולבדיקה טבלה" כו', דרבינו לא השמיט תיבת בדיקה, ואולי תליא ד"ז במש"כ הט"ז ס"ק ד, דעיון בכלל המשמוש דחפיפה, והשיו"ט ס"ל דצריך גם עיון. וע"ע ב"ח ד"ה כתב הרשב"א. 13 משמע דאף בפספוס חיישינן שמא נשרו שערות, (ובארוך ובראב"ד לא כ"כ אלא לגבי מסרק וגם טוש"ע ס"ח כ"כ רק במסרק. ועי' שיו"ט ס"ק כד) ואע"ג דקיי"ל באר"ח סי' שג סכ"ז בהגה שמותר לפספס שער ביד בשבת, צ"ל דאינו פסיק רישיה, אך מ"מ יש לחשוש לזה ואולי י"ל דניתר קאי אפספוס, ונשר קאי על מסרק. וע"ע מש"כ בארוך הערה 35. מש"כ רבינו ואין צריך לומר, ג"ז בטור בשם רבינו, ועי' ב"י שם ד"ה ומ"ש עלתה לה, בשם רבינו. 14 עי' טור שם בשם רבינו. ועי' מש"כ בארוך הערה 40. מש"כ רבינו ויש מן הגדולים כו', עי' ב"י ד"ה אבל הרמב"ם כתב, בשם רבינו. וכתב דכונת רבינו להרמב"ם דס"ל פ"ב מקואות הכ"ג דה"ה בטומאתו עד שיאמר ברי לי. ויל"ע בדבריו, דאמאי סני ליה מש"כ רבינו בארוך (קפט) ד"ה הא דאמר, בשם הראב"ד, וביותר, דהרמב"ם מחמיר אפי' בשחפפה סמוך לטבילה, צריכה ברי, כמבואר בב"י שם, והראב"ד מיירי רק בלא סמוך, וגם רבינו כאן מיירי בחפפה שלא בסמוך ונמצא עליה. (ועי' מש"כ בארוך הערות 47, 48). ועי' ב"ח ד"ה חפפה ועיינה, במש"כ ואיכא לתמוה, שכתב דרבינו חושש שלא להקל כנגד היש מן הגדולים, וגם בארוך הביא דעת הראב"ד, באופן שלמד דדעת רבינו להחמיר. וע"ע ש"ך ס"ק טז שהביא מחי' רבינו חולין, דמחמיר. (מש"כ הב"ח איסור כרת, ר"ל דהוא איסור חמור, אך כאן אינו איסור כרת, דאינו אלא מיעוט). וע"ע פרישה ס"ק טז.

רבינו או מפספסת, עי' שיו"ט ס"ק ט ד"ה הגה, שדייק מרבינו דא"צ מסרק, ועיקר שם חפיפה ע"ש המים. ועי' מש"כ לקמן הערה 13, ובארוך הערה 29, 35. וע"ע הל' נדה לרמב"ן פ"ט ה"ב שכתב כרבינו או מסרק או פספוס. וע"ע מאירי סו, ב ד"ה וענין חפיפה, שכתב דחפיפה הוי פספוס ביד, אך בשער נאה שחוסק במסרק. וע"ע ח"י הריטב"א שם ד"ה נמצאת, שכתב פספוס יפה. 9 כ"פ טוש"ע סי' קצט ס"ב, ועי' ב"י ד"ה ומ"ש ולא בכל, שכתב דפליג על מהרי"ק שכתב דאין לנו אלא מ"ש חכמים דהיינו נתר ואהל, ולא בשאר דברים. וכ"כ ב"י הגר"א ס"ק ט. ועי' ב"ח ד"ה ולא תחוף, שכתב דאף המהרי"ק לא אמר אלא שא"צ לחשוש לשאר דברים, אך בידוע שדבר משיר שערות, ודאי דמהרי"ק מודה שאסור לחפוף. 10 עי' ב"י סי' קצט סוד"ה ומ"ש שהרי שמעיה (נז"ל) בשם רבינו, וע"ע שם ד"ה ודע שהרשב"א פסק, בשם רבינו. וע"ע ד"ח ה"מ ס"ק קמה. עי' מש"כ בארוך הערה 37. מש"כ רבינו נזדמנה לה טבילה, עי' ב"י ד"ה ומ"ש רבינו ובלבד שתזהר בשם רבינו. וע"ע ד"ח ס"ק קמט. 11 עי' טור סי' קצט בשם רבינו. (ובארוך לא כתב ד"ז להדיא). מש"כ רבינו עלתה לה טבילה בדיעבד, עי' שיו"ט ס"ק כב שדייק דהני מילי כשטבלה, אך אם עדיין לא טבלה, צריכה לחוף שנית סמוך לטבילה. 12 אע"פ שלא היתה חפיפה ובדיקה סמוך וכו', בטור השמיט תיבת בדיקה, ועי' ב"י ד"ה ומ"ש עלתה טבילה, שהעיר כן וכתב דרבינו טובא קמ"ל, דאע"ג דבדיקה מדאורייתא, אפי' בדיעבד עלתה טבילה אף אם הרחיקה מהטבילה. (ועי' לעיל הערה 7 בשם שיו"ט שלמד בדעת רבינו דגם לאחר תקנת עזרא, לא נתבטל דין עיון, וכן מבואר בב"י כאן), וע"ע פרישה ס"ק יא שכתב דבדיקה בכלל חפיפה ועיי"ש מה שדקדק

האשה שטבלה ונתנה שורה בפיה או שקפצה ידה הרבה או שקרצה שפתותיה ודחקתן הרבה, כאילו לא טבלה. פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר, יש מי שהורה שזו כקריצת שפתותיה ולא עלתה לה טבילה¹⁵, ויש מורים להתיר, שאין זה אלא כקמטין במקום שדרך להיות שם. היו²⁰ שערות ראשה קשורות זו בזו אם הן קשורות אחת אל אחת ויש בהן הרבה קשורים [כן] עד שדרך האשה [להקפיד] בכך, הרי אלו חוצצין לפי שהקשר מהודק ומונע מלבא שם מים. וכן אם היו קשורות שתים שתיים, אבל אם היו קשורות שלש [עם] שלש או ביותר אינו חוצץ, לפי שאי אפשר להתהדק יפה ומים נכנסין בתוכן. נתנה מעות בפיה וטבלה עלתה לה טבילה. הרצועות של עור שבראשי הבנות, או חוטין של צמר או של פשתן שעל הראש²¹ או שגודלת בהן את השער, הרי אלו חוצצין. בד"א בזמן שהן בראש וכל שכן בשאר מקומות שבגוף, אבל בצואר אין חוצצין לפי שאינן מהודקות, שאין האשה חונקת [את] עצמה. חוטין של שער אינן חוצצין, בד"א [בחוטין] שיש בהן שלש שערות או יתר לפי שאינן מתהדקות²², אבל כאחת ושתיים לא, כמו שבארנו.

לפלוג יבש²³ משהתחיל לירוק בזמן שהוא חוץ לעין, וגלד שהוא חוץ למכה והרטיה שעליה, ושרף של תאנה

תבשיל לבנה, אם אותו התבשיל מן הדברים שנדבקים ועושים חציצה כגריס של פול [או רבב] וכיוצא בזה¹⁵, אף על פי שלא נמצא עליה דבר לאחר טבילה, לא עלתה לה טבילה, שיש לחוש שמא נדבק [בה] מן התבשיל והיה עליה בשעת טבילה, ועכשיו שלא נמצא שמא עם יציאתה מן המים נתנדנד ונפל, לפיכך לא עלתה לה טבילה אלא אם כן עינה¹⁶ בנפשה לאחר נתינת התבשיל או לאחר עסק הדברים החוצצים.

לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה קמטיה ובית הסתרים שלה¹⁷ בשעת חפיפה. אף על פי שאין צריך שיבא בהן מים, צריך שיהיו ראויין לבא בהן מים. מעשה באשה שטבלה ונמצא בה עצם בין שניה והצריכה חכמים טבילה אחרת. אשה לא תטבול בנמל מפני שנעשה טיט עבה על שפת הנהר ונדבק בין אצבעות רגליה וחוצץ, ואע"פ שלא נמצא עליה טיט ורפש כשעלתה, אני אומר עם יציאתה מן המים נפל עם הנדנד. לא¹⁸ היה שם טיט אינה צריכה להגביה רגליה [מן הקרקע] ולשוט באמצע המים, ואף על פי שדורסת על הרצפה אין כאן חציצה, לפי שהמים מקדימין לרגליה. ולא עוד, אלא שיש שם טופח על מנת להטפוח שהוא חבור עם שאר המים לטומאה ולטהרה.

דראוי לחוש ולהחמיר כדבריו. 20 ע"י ב"י ריש סי' קצח ד"ה ומ"ש או אפילו אינה מקפדת, שדייק דדעת רבינו שתלוי בקפידא של רוב הגשים, מדכתב רבינו שדרך האשה להקפיד, ולא תלה בקפידא שלה. וע"י מש"כ בזה בארוך הערה 61, 65. וע"י ב"י ד"ה ובענין פי' נימא, שדייק דרבינו ס"ל דשני שערות עם שני שערות דינו כשנים וחוצץ, אך שיטת הרמב"ם דדינו כשלש שאין חוצצין. וע"י ס"ה בהגה שפסק בזה כרבינו. 21 רבינו השמיט ד"ז בארוך. ומבואר כאן דהחוטין אלו חוצצין אף בנתונים בשער. וע"י רש"י שבת נו, א ד"ה לא בחוטי צמר, שכתב דקולעת בהן את השער, באופן דמשמע דרק בכה"ג שקלוע בשער ולא בענין שמונח בשער בלי קליעה. וע"י שם תוס' ד"ה במה, דפליג וכן שיטת רבינו בחי' שם ד"ה לא בחוטי. 22 כ"כ רבינו בחי' שבת נו, ב ד"ה אמר רב נחמן, דאל"כ חוצצין. וע"י בעה"נ שער הטבילה ד"ה וכשהאשה טובלת, שכתב ש"א שרק קשר בשער חוצץ, אך כריכת שער על הראש אין חוצץ, ואח"כ הביא די"א דאיירי בחוט משולש. וע"י ט"ז ס"ק ח שדן בזה בארוכה ולא הביא דברי הראב"ד ולא דברי רבינו המפורשים. 23 משמע דלח אין חוצץ אפי' חוץ לעין. והנה במשנה פ"ט מקואות מ"ב איתא דלפלוג שחוץ לעין חוצץ, ומר עוקבא (סו, א) חילק בין לח ליבש, וע"י תוס' שם ד"ה לפלוג שכתב דמר עוקבא מחלק בלפלוג שחוץ העין, אך מחוץ לעין אף לח חוצץ, ומכאן משמע דרבינו פליג על תוס' בזה. ויל"ע במקור רבינו, דע"י לקמן ד"ה חציצה באשה הנשואה, שרבינו פסק דלפלוג יבש בעין אינו חוצץ, והיינו מדלא קי"ל כהנך שמעתתא, אך מבואר דמר עוקבא מיירי בחילוק בין יבש ללח בתוך העין (כתוס') וא"כ הו"ל לרבינו לפסוק דחוץ לעין אפי' לח חוצץ, כתוס'. וגם בארוך לא חילק מחוץ לעין בין לח ליבש, וע"י ח"י

15 כ"כ רבינו בחי' סו, א ד"ה אמר רב גידל, ובארוך לא כ"כ. וע"י לשון הטור סוף סי' קצט שכתב תבשיל העשוי לידבק, והב"י שם ד"ה חפפה קודם טבילה, כתב דרבינו והטור לד"א נתכוננו. וע"י שו"ע שכתב תבשיל הראוי לידבק, ובחי' רבינו הנו' כתב שנדבק היטב, ומצוי הרבה לידבק. וע"י ב"י הגר"א שם ס"ק ל. 16 משמע דסגי בעיון וא"צ חפיפה. וכ"כ ח"י הרמב"ן סו, א ד"ה חפיפה, במש"כ והיינו דאמרינן בשמעתין כו'. ומ"מ משמע דאפי' אם חזרה ועינה מהני באופן שלא נמצא עליה ד"ח, אך אם נמצא עליה ד"ח ל"מ. וע"י מש"כ בארוך הערה 43 בארוכה. 17 בגמרא איתא שתהא האשה מדיחה קמטיה במים. ומש"כ רבינו קמטיה וביה"ס, ע"י שו"ט סי' קצט ס"ק א שכתב דהוא לשון הגמ'. ועיי"ש עוד בס"ק ג שדייק מדריבנו לא כתב במים, ש"מ דמהני הדחה אף בשאר משקין, דלא כמהרי"ק. וגם בארוך לא כתב תיבת במים (אמנם בנדפס איתא לתיבת במים אך בכל הכת"י לא מופיע) וע"י שו"ט סי' קצט ס"ק כה שדייק מדכתב רבינו שילמד בתוך ביתו, דרבינו ס"ל כהראב"ד בבעה"נ תחלת דיני חציצה, דאם לא הדיחה ביה"ס ולא נמצא ד"ח, עלתה לה טבילה. וכך הוא המשך דברי רבינו, מעשה באשה וכו' דמשמע שהוא עצה טובה להדיח קודם הטבילה כי פעמים שימצא לאחר טבילה ד"ח ולא עלתה טבילה. 18 ע"י ב"י סי' קצח ד"ה ואינה צריכה להגביה, בשם רבינו. וע"י ט"ז ס"ק ל שדייק מדכתב רבינו טופח ע"מ להטפוח חבור, ש"מ דמיירי כשרגליו לחות ממים תלושים, דאל"כ אמאי בעי לחבור, ורהיטת לשון רבינו נראה דכל הנדון מחמת טיט שמחוץ לנהר, דאם נדבק בה אין המים מקדמים, אך כשאין טיט בחוץ, המים מקדמים ואף כשיש טיט בתוך הנהר, וכמ"ש רבינו בארוך (קצ) ד"ה אמר רב שמואל, בשם הר"ש. 19 ע"י בארוך (קצ) ד"ה ויש ספרים, שכתב

השירים והנזמים והטבעות וכיוצא בהן מן התכשיטין, בזמן שהן דחוקין חוצצין, רפויין אין חוצצין שהמים באין בהן. אף²⁶ על פי שתכשיטין אלו אין האשה מקפדת בהן, אדרבה נוי הוא [לה] ורוצה היא האשה בתכשיטיה, פעמים יש שמקפדת ומסירתן בשעת לישה וכיוצא בו, וכן הטעם לחוטין ורצועות שבראשי הבנות. היתה²⁷ חברתה אוחות בה בשעת טבילה לא עלתה לה טבילה. הדיחה ידיה במים עלתה לה טבילה, שהמשקה טופח שעל ידיה חבור [לטהרה] למים שבמקוה. רפתה ידיה עד שבאו בהן המים יראה לי דכל שכן שעלתה לה טבילה. ויש מרבתי שהורו שלא עלתה לה טבילה, גזרה שמא לא תרפה, ולא יראה לי כן, שלא גזרו בטבעות הרפויין משום דחוקין, ובטבילת העבדים [אמרו] בקולר שבצואר שהרפוי אינו חוצץ.

צבעים שעל ידי הנשים או על השער לנוי²⁸, יראה לי שאינן חוצצין לפי שאינן מקפידות בהן לעולם, אדרבה חוזרות הן ומחדשות אותן תמיד לנוי. אע"פ שצבע זה פושט בכל השער, ורובו אע"פ שאינו מקפיד עליו חוצץ, כאן מקפדת ורוצה להיותו [שם] והרי הוא כאילו הוא מגופו של שער, וכבגד צבוע שאין הצבע כדבר נוסף וחוצץ אלא כעיקרו של בגד ואינו חוצץ, שהרי

ד"ה כתב הרא"ש סוף נדה, בשם רבינו. 27 ע"י ב"י שם ד"ה לא תאחוז בה, בשם רבינו, וע"י טור בשם רבינו בדין רפתה ידיה, ופסק כן. 28 ע"י תש' המיוחסות לרמב"ן סי' קכד, שרבינו העתיק מש"כ כאן (בשנוי). וכתב שזכה לדון בזה בפני הרמב"ן, והודה לדבריו. וע"י ב"י סי' קצח ד"ה צבע שצובעות, בשם רבינו. מש"כ רבינו ורובו אע"פ שאין מקפיד וכו', משמע דרבינו ס"ל כשיטת הגאונים, דסברי דשערות כגוף בפ"ע גדון, דאל"כ אין השערות אלא מיעוט הגוף. וע"י בארוך הערה 5 והערה 60, שדעת רבינו כהרמב"ם דהשער הוא חלק מהגוף. וצ"ע. ועוד, דטפי הול"ל לרבינו להקשות, דהוה כולו, דכל השער צבוע, וכולו אפי' אינו מקפיד, חוצץ מדאורייתא כמבואר יבמות ע"ב, ובשלמא בארוך (קצא) ד"ה נשים, התם איירי בצובעות הידים, דהוי מיעוט, וע"י ח"י רי"ז הלוי פ"ב מקואות הט"ו דביאר דאין כאן ביאת מים, א"כ להגאונים הנו' הוי כולו, ומדאורייתא לא תעלה טבילה. וכ"כ חכמ"א כלל קיט סוף ס"ג, ותמה על השמטת הפוסקים בזה. (וע"י שמלה ס"ק ב), וכן מבואר בתש' פנים מאירות (הו"ד בשיו"ט סי' קצח ס"ק יט ד"ה כתב בשו"ת), במש"כ ואצ"ל בכל השער וכו'. מיהו מצאתי בשפת אמת סוכה ו, א סוד"ה בגמ' כי אתאי הלכתא, שמסופק בזה, ויש לו צד דאפי' לשיטת הרמב"ם, לא תעלה טבילה עי"ש. ואולי י"ל דאף אי נימא דרבינו כהגאונים ס"ל, אפשר דס"ל דכל שערות הגוף הוו כגוף אחד, וע"י פרישה ס"ק כג שמסופק בזה, הו"ד בשיו"ט ס"ק יז, וע"כ שער הראש אינם כל הגוף אלא רוב גרידא. וע"י חכמ"א כלל קיט ד"ז, דפשיטא ליה דכל מקום גדון בפ"ע, וע"י ביאור הלכה סי' קסא ד"ה והיו ידיו, שרייק מדרבינו הוצרך ליתן טעם דמחדשות אותו תמיד, משמע דבמקום שאין סברא זו היה חוצץ, אף דאינו אלא רוב, ולמד מזה דבעלי אומנות שהיו רוב

ושל שקמה ושל חרוב, יבשים חוצצין לחים אין חוצצין. ושאר כל השרפים בין לחים בין יבשים חוצצין. הדם והדיו והדבש והחלב יבשים חוצצין לחים אין חוצצין. גלדי צואה שעל הבשר, הטיט²⁴ והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר, וצואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר, הרי אלו חוצצין. אי זהו שלא כנגד הבשר, היה הצפורן גדול ועודף על הבשר ונמצאת צואה בצפורן תחת אותו מקום שעודף על הבשר, זהו שלא כנגד הבשר. לפיכך נהגו בנות ישראל ליטול צפרנים בשעת טבילה מפני שאין בקיאות לכוין כנגד הבשר ושלא כנגד [הבשר]²⁵.

המלמולין והן הגרגרים שנעשים על הבשר כשידיו של אדם מלוכלכות בטיט או בבצק או בזיעה, והוא מוללן אחת על חברתה הרי אלו חוצצין. טיט היוצאין וטיט היין שהוא טיט הבורות, וגין יוני שהוא [ממינין] הטיט העבה (דף עב) והנדבק, הרי אלו חוצצין לפי שנדבקין הרבה ועושים חציצה ודרכן של בני אדם להקפיד עליהם. ואפילו היו בבית הסתרים, דרכה של אשה להקפיד עליהן כדי שלא תתגנה על בעלה, וכל דבר שדרכה להקפיד עליו חוצץ ואפילו כחרדל. לא הקפידה זו בהן, בטלה [דעתה] אצל שאר הנשים, וכל שרובן מקפידות חוצץ אפילו במי שאינה מקפדת.

רבינו סז, א ד"ה ולענין שמעתי, שהביא דעת הרמב"ן בחי' דס"ל כתוס', דמר עוקבא קאי בענין תוך העין ובוזה מחלק בין לח ליבש, וחוצץ לעין אפי' לח חוצץ, ומכל הנ"ל יל"ע בדברי רבינו כאן. 24 ע"י ב"י סי' קצח ד"ה ודע שכתב הרשב"א, שהקשה סתירה ממ"ש רבינו ב"ו ש"ה ד"ה וצבעים, דצואה אינה חוצצת כלל, ומשמע אף שלא כנגד הבשר, והכא מחלק רבינו. ונשאר בצ"ע. וע"י בארוך הערה 76א' מש"כ בעז"ה בזה. מש"כ רבינו אי זהו וכו', ע"י ב"י אור"ח סי' קסא ד"ה צריך לזהר, בשם רבינו. 25 רבינו השמיט ד"ז בארוך. וע"י ב"י סי' קצח ד"ה ומ"ש ולפי שאינן יכולות, בשם רבינו, וכ"כ סה"ת סי' קד. וע"י רא"ש ה"מ סל"ה שכתב דנהגו הנשים ליטול צפרניהם, שלא יהיה דבר חוצץ. וע"י ספר ראב"ן סי' שכו שכתב דצריכה ליטול צפרנים, מפני שעתידיה ליטלן, חייצי השתא, (הו"ד בש"ך שם ס"ק כה). וע"י ר"ש פ"י מקואות מ"ה ורא"ש ה"מ ס"ל, ותוס' חולין עג, א ד"ה מטביל וחי' רבינו שם ד"ה הא דתנן, שהקשו על המבואר שם בידות הכלים שמטביל עד מקום המדה, דלהוי שאר היד חציצה מכיון שעומד ליקצץ, ובתוס' תירצו דאיירי בעשויה חוליות, והר"ש והרא"ש תירצו דבית הסתרים דכלים לא חוצץ, ורבינו נשאר בצ"ע, ועכ"פ מבואר שאם עומד ליקצץ, הוי חציצה, וא"כ יל"ע אמאי נזקק רבינו לטעם הטיט שתחת הצפורן, ולא כתב דהצפורן שעומדת ליקצץ הוי חציצה. וע"י סה"ת הנו"ל, מש"כ כע"ז, להקשות ממשנת ידות הכלים, כנ"ל. ואולי י"ל דשאני התם שהמצב העתידי נמצא כבר עתה, ע"כ הקשו הראשונים דהוי קפידא. משא"כ שערות וצפרניים, דבמצבם עתה אין קפידא, דאדרבה רוצה בצפרניים ובשער בארוך זה, אלא בעתיד יגדל ותקפיד, כה"ג לא הוי קפידא, ולא דמי לקפידא דטבעת, דאף התם י"ל דעתה מקפדת בשעת לישה. 26 ע"י ב"י סי' קצח

שעל גב העין וריבדא דכוסילתא ואפילו לאחר שלשה ימים אינן חוצצין וכן גליד שעל המכה ולכלוכי צואה שעל הכשר, וצואה שתחת הצפורן כנגד הבשר והצפורן המדולדלת אינן חוצצין.

אוצר החכמה

לא תטבול אשה בנמל ואפילו במקום שאין שם טיט, מפני³² שבני אדם מצויין שם חוששין שמא מתוך שהיא יראה שלא ירגישו בה בני אדם, תמהר לטבול ולא תטבול כראוי. עברה וטבלה עלתה לה טבילה. האשה³³ לא תטבול זקופה ממש ולא שוחה ממש אלא דרך גדלתה. אי זהו דרך גדלתה, האשה נראית כעורכת וכמניקה את בנה [כעורכת לבית הסתרים וכמניקה את בנה] לתחת הדד, כדי שלא יסתור בה מקום הגלוי. האשה³⁴ צריכה שתעמוד אחרת על גבה בשעת טבילה, ותראה שלא יהא שער משערות ראשה צף על פני המים. כרכה שערוותיה על ראשה בדבר שאינו חוצץ כחוטי [שער] וכיוצא בהן מן הדברים שאינן חוצצין, אע"פ שטובלת בינה לבין עצמה עלתה לה טבילה וטהורה.

[ברוך רחמנא דסייען. ספר תורת הבית נשלם שבח והודאה לאל עולם]

מורה נבוכים

לשיטתו שפי' בבית אדם. וע"ע מש"כ בארוך הערה 81, דמש"כ רבינו בענין מי שאומנותו בכך דהטעם דאינו חוצץ דאינו אלא חזותא, צ"ל לרווחא דמילתא, וראיה מהארוך ומב"ו ש"ה עיי"ש. 30 ע"י ב"י סי' קצח ד"ה חץ או קוץ, בשם רבינו. ועי' מש"כ בארוך הערה 85. 31 ע"י ב"י שם ד"ה והראב"ד כתב דגליד, בשם רבינו, ולמד דרבינו ס"ל כהר"ף דלית הלכתא אלא לטהרות. ועי' מש"כ בזה בארוך הערה 53 והערה 78. מש"כ רבינו וכן גליד שע"ג המכה, עי' ב"י שם ד"ה ומ"מ מ"ש רבינו, שדייק דרבינו משה גליד שעל המכה לרבדא דכוסילתא, דא"ח, ועי' לעיל ד"ה לפלוג יבש, שרבינו כתב דגליד שחץ למכה חוצץ, ושיטת הראב"ד דאף גליד שחץ למכה דמי לרבדא דכוסילתא, ועי' בארוך הערה 72. 32 עי' לעיל ד"ה לעולם ילמד אדם, שרבינו נתן טעם דבנמל שכית טיט החוצץ. והם שני טעמים שונים, כמבואר בארוך (קצ) ד"ה וכתב, דתליא בגירסא בגמ' אי גרסינן אימא ברדיוני נפל. (ויל"ע אמאי פסק רבינו כב' הפירושים לחומרא והלא אינו אלא מדרבנן. ואולי י"ל עפ"י הב"ח אור"ח סי' תפט ד"ה ומ"ש וכתב עוד אבי העזרי, דל"א ספ"ד לקולא בספיקא דדינא). 33 עי' ב"י שם ד"ה לא תטבול בקומה זקופה, בשם רבינו. ועיי"ש בסוה"ד שתמה על רבינו שהשמיט עורכת, וצ"ב בדבריו, שרבינו לא השמיט עורכת. ועי' ב"י הגר"א ס"ק לח שכתב דמקור רבינו מדברי ריש לקיש סז, א האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. וכ"כ הראב"ד סוף דיני חציצה ד"ה היכי דמי דרך גדילתה, אמנם עיי"ש פרש"י ד"ה לא תטבול ותוס' הרא"ש שם ד"ה אשה לא תטבול, שפרשו בע"א. 34 עי' ב"י סוף סי' קצח ד"ה וכתב א"א הרא"ש ז"ל, וד"ה ומ"ש רבינו בשם הראב"ד, בשם רבינו. וכתב דרבינו לא הזכיר אלא תיקון דחוטי שער בלבד ולא תיכי חלילתא וחוטי צמר, וחזא מתרי ותלת נקט. אמנם רבינו כתב להדיא וכיוצא בהן מן הדברים שא"ח. ומלשון רבינו נראה דתיקון זה אינו אלא בדיעבד, מדכתב עלתה לה טבילה. ובארוך בריש השער ד"ה טבילת הגדה, השמיט תיקון זה.

מצינו²⁹ טבילה לפרוכת אע"פ שיש בהן תכלת וארגמן ותולעת שני. ועוד יראה לי שאין ממשו של צבע בשער ועל הידים אלא מראיתו של צבע, ולפיכך אינו חוצץ ואינו דומה לכתב שחוצץ שממש הדיו בכתב. וכן הנשים שמלאכתן לצבוע יראה לי שאין אותו צבע שעל ידיהן חוצץ מן הטעם הזה שאין ממשו של צבע אלא מראיתו של צבע. ועוד כל שמלאכתה בכך אינה מקפדת למה הדבר דומה לדם שעל בגדיו [של] טבח ורוב שעל בגדי מוכרי רבב שאינו חוצץ, שכל הדברים בהקפדה הם תלויין.

חציצה באשה הנשואה בבית הסתרים ואין חציצה בהן לא באיש ולא באשה הפנויה לפי שזו מקפדת ואלו אין מקפדין. חץ שתחוב באדם בזמן שנראה חוצץ, לפיכך³⁰ אשה שנכנס לה קוץ בין ביד בין ברגל או בשאר הגוף לא תטבול עד שתעקור אותו בכדי שלא יראה ממנו בחוץ כלום או שלא תרגיש בו ותקפיד עליו. לפלוג³¹ שבעין ואפילו יבש, וכחול שבעין ואפילו

ידיהם צבועות, הוי חציצה לנטי, דצביעה לנוי, לא גרע מבעלי אומנות ואפ"ה היה חוצץ לולי טעם דמחדשות אותו תמיד עכ"ת, וכנ"ר דגם צ"ל עפ"י הפרישה, ולפי"ז הוי רוב גרידא דאליכ ליכא ראייה. אמנם בהמשך ביה"ל למד מדברי רבינו דנשים הצובעות לנוי אף בכל ידיהם, ל"ה חציצה, ויש להעיר, דלמש"כ ליכא ראייה על כל הידים, דהכא אינו אלא רוב השער, ואין לומר שלמד מהארוך לענין צביעת הידים, ידיים כלפי טבילת הגוף, אינו אלא מיעוט. וצ"ב. ואולי י"ל דס"ל לביאור הלכה דאין חילוק בין כל לרוב, דלא קיי"ל כסוגיא דיבמות עח וכמ"ש השמלה הנו"ל. מיהו מצאתי בפי' הרא"ש מקואות פ"ט מ"ב ד"ה קומקמוס, שכתב דשחרורית החיצונית אינו חוצץ שאין אדם מקפיד עליו ודרכו בכך, וחשיב כדופן הכלי, ואפילו ככולו אינו חוצץ. עכ"ל, ופשוט שאינו רוצה בקיומו כצבע שבשער, ואעפ"כ אינו חוצץ, וצ"ב. 29 עי' חולין צ, ב. ועי' תשב"ץ ח"ג סי' נח שכ"כ בשם רבינו, וכתב דהראיה מפרוכת אינה ראייה, דמצותו בכך, מ"מ הדין אמת, דאין ממשות צבע. מש"כ רבינו ועוד יראה לי, עי' בית אדם (כלל קיט) אות יב שכתב דמש"כ רבינו דאינו ממשו של צבע, אינו אלא סניף, ואפילו בממשו של צבע גם אמרינן הכי, ומוכיח כן מאומן שצובע, דאינו חוצץ אפי' בממשו של צבע. ולכאורה לפי המבואר לעיל מביה"ל דמחלק בין נוי למי שאומנותו בכך, י"ל דאין ראייה גם לזה, דשאני אומן שאינו מקפיד, אך לנוי הוי הסברא שמחדשות אותו תמיד, י"ל דרק בחזותא מחדשות אותו, אך בממשו של צבע, שאין מחדשות אותו. לעולם מקפדת. (ולכאורה יש להביא ראייה דאף בממשו של צבע, לנוי א"ח, ממש"כ רבינו מפרוכת, דתכלת הוי דם חלזון, ויש בו ממש). עוד כתב הבנ"א דרבינו נזקק לסברא זו הכא דלא סגי דאינה מקפדת, דסו"ס רוב ואין מקפיד חוצץ, ע"כ כתב דאינו ממשות של צבע, ולפי"ז כתב דבמיעוט הגוף אף בממשו של צבע א"ח כהט"ז. ועי' עצי לבונה דפליג על הט"ז. וע"ע נשמת אדם כלל מ ס"ק ב שכתב דמשמע מרבינו דחזותא אינו חוצץ כלל, אפי' אינו לנוי, וכנראה דאזיל